

## O MONETACH MIASTA KOŁOBRZEGU

Głównie ze znalezionych skarbów monet ustalić możemy, jaka moneta miała obieg w dawnych czasach na Pomorzu, a więc i w pow. kołobrzeskim. Znaczenie skarbów jest ogromne: ilość skarbów i ich rozmieszczenie daje nam podstawę do wniosków o istnieniu tu na miejscu władzy zorganizowanej, która troszczyła się o stan dróg i mostów i o bezpieczeństwo kupców. Umiejscowienie skarbów daje nam podstawę do wytyczenia kierunków dróg i jest świadectwem istnienia osiedli. Z rozmieszczenia skarbów możemy także wnioskować jaki istniał na Pomorzu handel — morski, lądowy etc...

Jak wiadomo, zwyczaj przechowywania w ziemi monet i kosztowności jest bardzo dawny; zakopywał człowiek monety gdy groziło mu niebezpieczeństwo (wojna, najście rozbójników) albo gdy opuszczał na pewien okres czasu miejsce swego stałego pobytu. Również w ziemi przechowywał nadmiar monety. My teraz również przechowujemy oszczędności, składając je w banku lub w P.K.O.

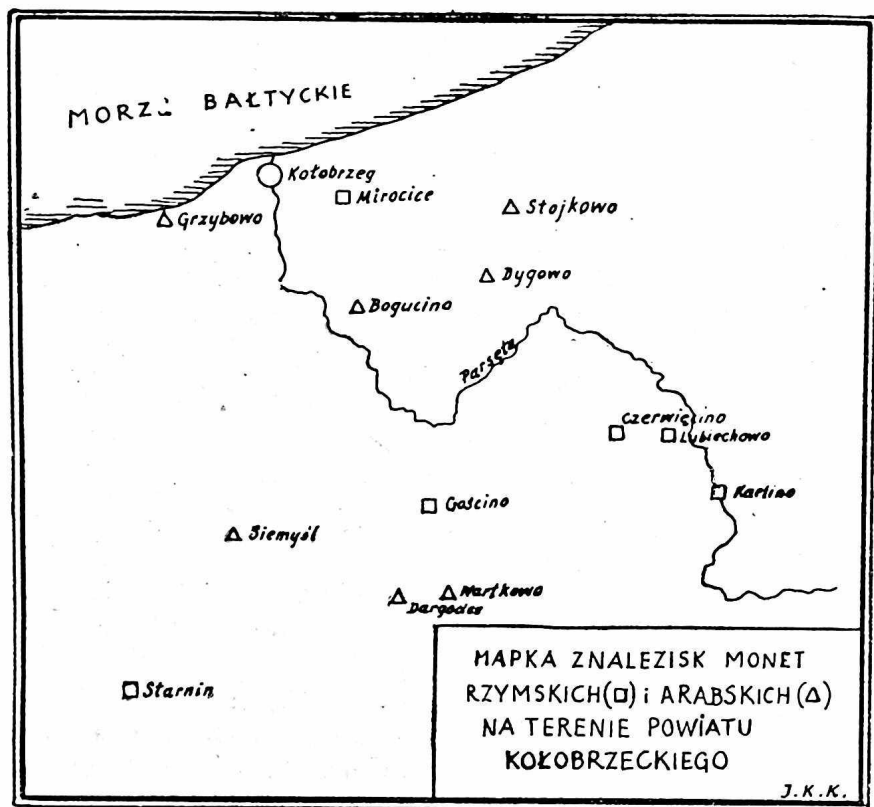
I skarb na dłuższy okres czasu pozostał w ziemi, bo właściciel umyślnie schowanych monet albo zmarł, albo nie powrócił do swego domu z podróży albo zapomniał gdzie schował monety.

Czasami człowiek wkładał monetę do grobu.

Gubił także człowiek, jak i teraz, monety. Takie odnalezione teraz przez nas monety, chociaż nie mają takiego znaczenia, jak umyślnie schowany pieniądz, jednak, jeżeli okoliczności, przy jakich monetę wydobyto z ziemi, stwierdzają, że moneta przeleżała w ziemi szereg stuleci — znaleziona moneta staje się pełnowartościowym dokumentem historycznym. Bardzo często moneta — szczególnie u nas, wobec braku źródeł pisemnych — jest świadkiem bardzo dawnych czasów i czasami jedynym.

Pierwsze monety, które odnaleziono na Pomorzu Zachodnim, to monety dawnej Grecji z IV—III w. przed naszą erą. Znaleziono tych monet bardzo mało, zaledwie kilkanaście, ale jest to dowód, że istniał jeszcze przed naszą erą kontakt między Pomorzem a krajami na najwyższym szczeblu ówczesnej cywilizacji.

Monet rzymskich, natomiast, odnaleziono znacznie więcej — na terenie ziem polskich prawie 100.000 sztuk, w tym na Pomorzu Zachodnim przeszło 700. W powiecie kołobrzeskim odnaleziono monety rzymskie w sześciu miejscowościach: Czerwięcino, Gościno, Karlino, Lubiechowo, Mirocice i Starnin, przy czym w Mirocicach (obok Kołobrzegu) odnale-



ziono najstarszą ze znalezionych na Pomorzu Zachodnim i Pomorzu niemieckim monet rzymskich — denar (moneta srebrna) republiki rzymskiej (gens Vargunteia) z roku 129 przed naszą erą.

Taka olbrzymia ilość znalezionej monety rzymskiej oraz jej rozmieszczenie po całej Polsce wskazują, że moneta rzymska stała się dla ludności środkiem płatniczym.

Największa ilość znalezionych monet rzymskich pochodzi z czasów cesarzy: Trajana (98—117), Hadriana (117—138), Antonina Piusa (138—161), Marka Aureliusza (161—180) i Kommodusa (180—192), poczem ilość monet stopniowo się zmniejsza i, po zjawieniu się monet złotych (IV—V w.) zupełnie dopływ monet rzymskich ustaje.

Zjawiają się, ale w ograniczonej ilości, monety Bizancjum, przeważnie złote.

Pod koniec VIII wieku znajdujemy na terenach Polski innego kupca, teraz ze Wschodu muzułmańskiego: Arabowie, stworzywszy w przedniej i środkowej Azji potężne państwo rzucili się energicznie na zdobywanie słowiańskich rynków handlowych. W IX—X wieku w Polsce panowały wyłącznie srebrne monety arabskie — dirhemy (płacono także srebrem ważonym).

Upadek arabskiego ruchu handlowego zaczyna się w drugiej połowie X wieku, gdy doszły do nas monety zachodnio-europejskie, a następnie zjawiała się moneta polska.

Dirhemy, ułamki tych monet oraz srebro siekane znaleziono w następujących miejscowościach powiatu kołobrzесьkiego: Bogucino, Dargocice, Dygowo, Grzybowo, Siemyśl, Stojkowo i Wartkowo, przy czym w Grzybowie (obok Kołobrzegu) znaleziono najstarszą ze znalezionych na Pomorzu monet arabskich — dirhem dynastii Sassanidów z VII wieku.

Ułamki dirhemów ( $\frac{1}{2}$ ,  $\frac{1}{3}$ ,  $\frac{1}{4}$ ,  $\frac{1}{6}$  etc. dirhemu) to był pieniądz: moneta zdawkowa, używana przy transakcjach, opartych na liczeniu pieniędzy; srebro siekane — przy płaceniu przy pomocy wagi.

Jak wiadomo, Kołobrzeg w X wieku należał do Polski. W 1000 roku Bolesław Chrobry założył tu biskupstwo, które wkrótce upadło. W 1107 roku nad Pomorzem (i Kołobrzegiem) panował Bolesław Krzywousty; w r. 1125 Pomorze Zachodnie otrzymało nową diecezję z siedzibą biskupią najpierw w Wolinie a następnie w Kamieniu. Biskup pomorski uczestniczył w zjazdach biskupów polskich (r. 1180 — zjazd biskupów polskich).

Jeżeli Pomorze, razem z Kołobrzegiem, należało do Polski, to i moneta na Pomorzu była polska. Była to pierwsza państwowa moneta obiegowa na Pomorzu Zachodnim. Zachował się dokument z 1159 roku i z treści tego dokumentu wynika, że moneta polska miała wówczas wyłączny obieg w tak dużych miastach jak Kołobrzeg i Białogard („duo denarii poloniensis monete”).

Nastąpiły zawieruchy w Polsce i po upadku Mieszka III w r. 1177 książęta pomorscy zaczęli wybijać monetę własną i to w Kołobrzegu.

Kołobrzeg jest jednym z najstarszych miast Pomorza Zachodniego, znany był od dawna ze swoich salin. Kołobrzeg także eksportował sól, między innymi via Białogard do Wielkopolski. W X wieku Kołobrzeg był już znacznym miastem, bo tu, mianowicie, jak już powiedziano, Bolesław Chrobry założył biskupstwo, pierwsze na Pomorzu. Istniało biskupstwo kołobrzесьkie co prawda niedługo, lecz pamięć pozostała w postaci istniejącego do dziś herbu miasta oraz pieczęci z XIV wieku, na których figuruje mitra biskupia nad skrzyżowanymi pastorałami.

Prawdopodobnie Kołobrzeg w XII wieku był siedzibą książąt pomorskich, bo tu, mianowicie książęta, bracia Bogusław I († 1187) i Ka-

zimierz I († 1180) założyli pierwszą mennicę na Pomorzu. Na srebrnych ich monetach (denary) na jednej stronie umieszczony jest krzyż — znak, że Pomorze jest chrześcijańskie.

W latach 1276—1277 książęta pomorscy odstąpili swoją mennicę w Kołobrzegu biskupom kamińskim, którzy zaczęli bić brakteaty (od wyrazu łacińskiego — bractea = blaszka), tj. monety bardzo cienkie, bite tylko po jednej stronie. Na brakteatach tych widzimy mitrę biskupią, skrzyżowane pastorały oraz pastorały obok siebie.

W średniowieczu wiele większych miast wybijało monetę własną. Znamy z XIV wieku monety także miasta Kołobrzegu, pierwszego z miast Pomorza Zachodniego, które zaczęło wybijać monetę własną (drugi Szczecin). Monety miały prawie taki sam rysunek jak biskupie brakteaty, lecz były to denary, mające rysunek po obu stronach monety: mitra albo skrzyżowane pastorały po jednej stronie oraz skrzyżowane pastorały po drugiej stronie. Monety miasta Kołobrzegu również jak biskupie były beznapisowe.

Spotykamy także bardzo małe monetki srebrne — obole — „vincones parvi denarii slavicales” (niem. Vinkenaugen); na tych monetkach również spotykamy takiż sam rysunek: mitra biskupia i dwa skrzyżowane pastorały, lecz danych, aby te monety były wybite także w Kołobrzegu — nie ma (druga połowa XIV i pierwsza połowa XV w.).

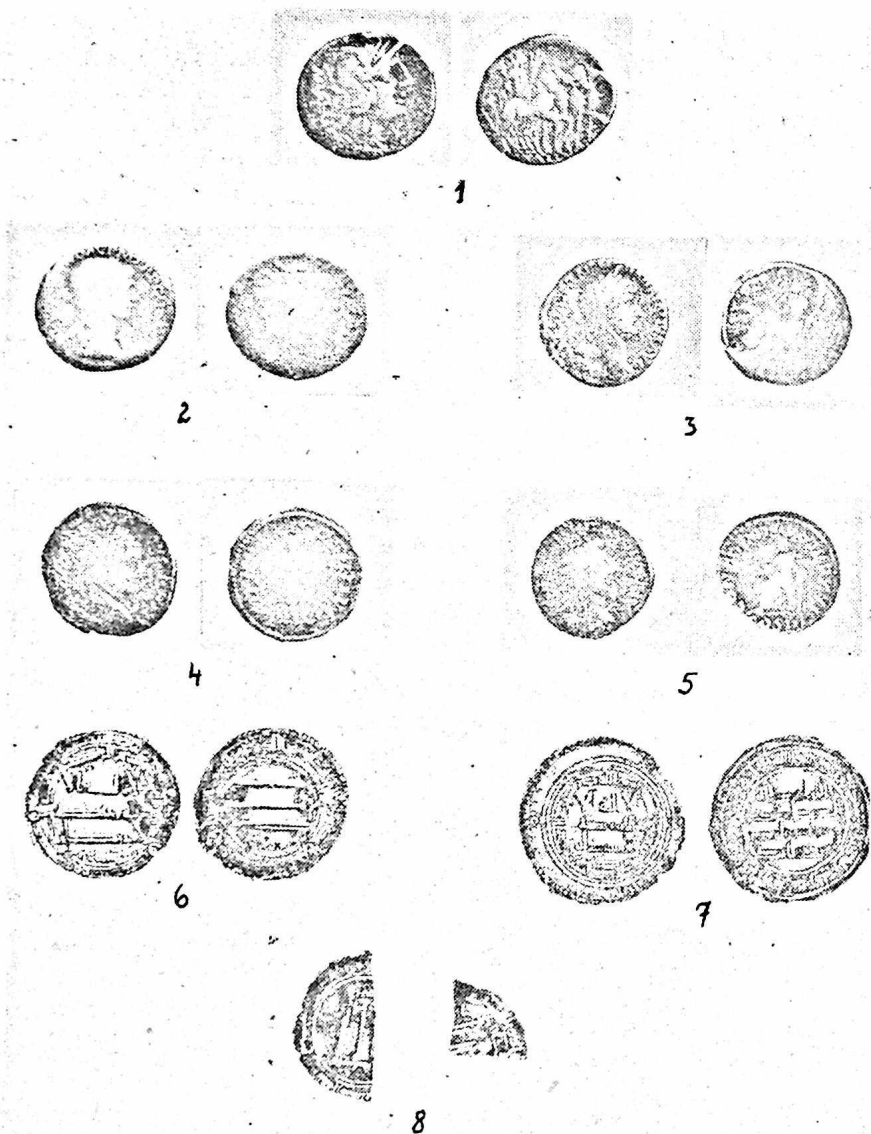
Za czasów Bogusława X (1478—1523) władcy całego Pomorza, miasto Kołobrzeg już nie wybijało monety własnej.

## LITERATURA

- DANNENBERG H., *Münzgeschichte Pommerns im Mittelalter*, Berlin 1893.
- GIEYSZTOR A., *Geneza Państwa Polskiego* („Kwartalnik Historyczny” 1954 nr 1, s. 114 (uwaga 75).
- GUMOWSKI M., *Corpus Nummorum Poloniae*, Kraków 1939.
- GUMOWSKI M., *Polskie skarby monet (X—XI w.)* Warszawa 1950.
- KASSELBACH, *Codex Pomeraniae Diplomaticus...* Greifswald 1849, tom I, dokument nr 24.
- KARPOWICZ J., *Monety rzymskie znalezione na Pomorzu Zachodnim*. (w druku).
- KIERSNOWSCY T. i R., *Z dziejów obrotu kruszcowego w Polsce w świetle skarbu ze wsi Stojkowo p. kołobrzeskiego* (Wiadomości Archeologiczne, t. XXII zes. I, 1955, s. 5—54).
- LEWICKI T., *Z dziejów pieniądza arabskiego w Europie Wschodniej* (Archeologia III, 1949).
- LEWICKI T., *Ze studiów nad handlem Polski i innych ziem zachodnio-słowiańskich z krajami arabskimi w IX—XI w.* (Biuletyn Numizmatyczny, 1954, s. 1—25).
- SUHLE A., *Kolbergs Münzen im Mittelalter* (Kolberg—Körliner Heimat Kalender. 1939).

- SUHLE A., *Beiträge zur Geschichte des Münzwesens in Pommern im Mittelalter* (bis ca. 1330). Mit besonderer Berücksichtigung des herzoglichen Münzwesens. (Baltische Studien, t. XXXIX, 1937, s. 119—146).
- TYMIENIECKI K., *Ziemia polskie w starożytności*, Poznań 1951, s. 485.
- ZAKRZEWSKI Z., *Pierwsza moneta polska* (Slavia Occidentalis, XVII, Poznań 1938, s. 58—104).

Tablica I.



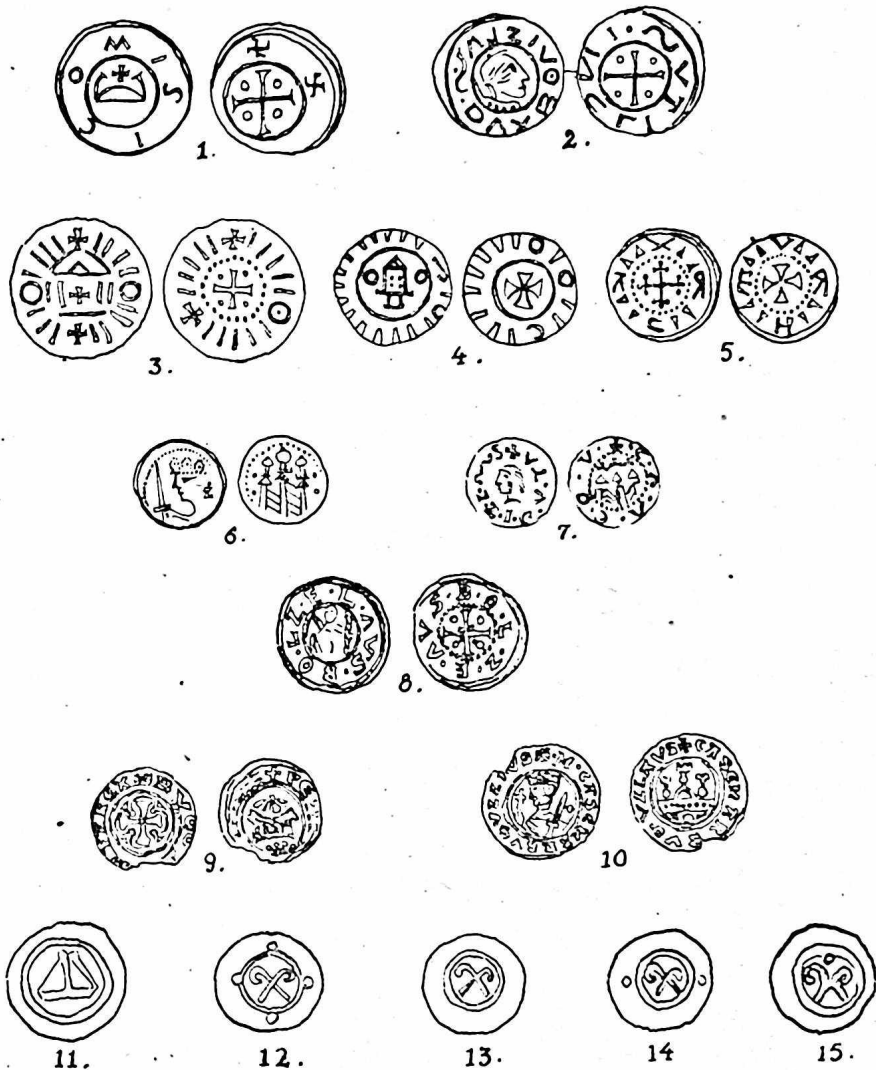
MONETY RZYMSKIE

- 1 — denar republikański (129 r. przed naszą erą)
- 2 — denar cesarza Trajana (98—117)
- 3 — denar cesarza Hadriana (117—138)
- 4 — denar cesarza Antonina Piusa (138—161)
- 5 — denar cesarza Marka Aureliusza (161—180)

MONETY ARABSKIE

- 6 — dirhem dynastii Omajadów z 729 r.
- 7 — dirhem dynastii Abbasydów z 767 r.
- 8 — ułamki dirhemów (moneta zdawkowa)

Tablica II.



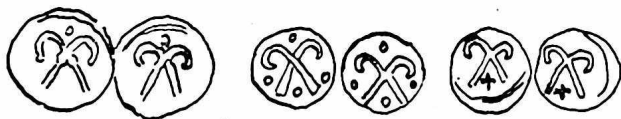
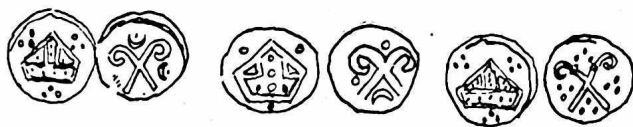
MONETY POLSKIE

- 1 — denar Mieszka I (992)
- 2 — denar Bolesława Chrobrego (992—1025)
- 3, 4, 5, — „Krzyżówki” X—XI w.
- 6 — denar Bolesława Śmiałego (1058—1079)
- 7 — denar Władysława Hermana
- 8 — denar Bolesława Krzywoustego (1143—1170)

MONETY POMORSKIE

- 9 — denar ks. Bogusława I (†1187)
- 10 — denar książąt Bogusława I (†1187) i Kazimierza I († 1180)
- 11 — 15 brakteaty biskupów kamieńskich (XIII—XIV w.)

Tablica III.



U góry — pieczęć m. Kołobrzegu z pierwszej połowy XIV wieku.  
 Niżej — monety srebrne (wielkość naturalna) miasta Kołobrzegu (XIII—XV w.)